
IZDELAVA PONAZORILA LESENE PRATIKE

Žiga Rehar in Gregor Kos

257

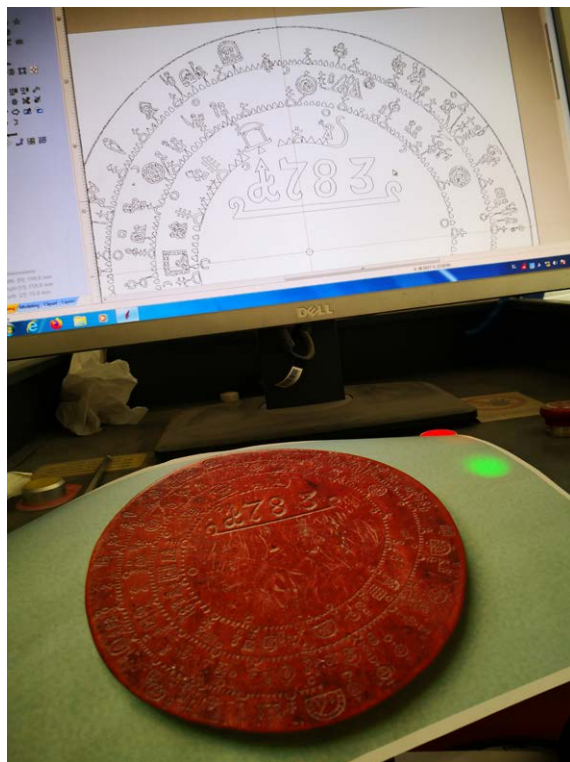
Ob pripravi predmetov za razstavo *Človek in čas*, s katero v Slovenskem etnografskem muzeju (SEM) obeležujemo stoto obletnico ustanovitve, smo se na oddelku za konserviranje in restavriranje soočili z izzivom izdelave kopije lesene pratike.

Na pobudo kustosinje dr. Nene Židov smo za izhodišče prejeli fotografijo lesene pratike ter osnovne podatke o dimenzijah in materialu, iz katerega je izdelan original. Ker nam original ni bil na voljo, izhodiščne informacije pa skope, smo pričeli z zbiranjem gradiva. Tako smo nekaj kvalitetnejših fotografij prejeli od dr. Marka Freliha in si pomagali z risbo pratike, ki je bila objavljena v reviji *Dom in svet* leta 1895¹.

Fotografija originala (foto: Nena Židov, 2009)

¹ Josip Benkovič (J. B.): Lesena pratika. *Dom in svet* 1895, 8 (24) <<https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-LKT43A2I>> [20. 11. 2023].

Vektorski izris po originalu ter priprava programa za CNC rezkanje (foto: Gregor Kos, 2023)

Pri izdelavi kopije ali ponazorila, kadar nam original ni na voljo, najpomembnejšo vlogo igra slikovno gradivo. Iz njega je moč razbrati nekaj osnovnih informacij o izvorniku: material, osnovna razmerja, barvo in obliko. Razumevanje predmeta kot celote je ključno, saj je naš cilj poustvariti predmet, ki bo po svojem izrazu, občutenju in razumevanju čim bolj podoben originalu. Zato smo veliko pozornosti namenili graviranim podobam znakovnega jezika, iz katerih je sestavljen osnovni zapis koledarja. To je bilo še posebej zahtevno, kajti velikost graviranih podob se giblje od dveh do dvajset milimetrov. Zato smo naredili vektorski izris graviranih podob po fotografiji, pri čemer smo ugotovili, da je vidljivost zapisa pri nekaterih graviranih podobah nejasna in bi bilo možnih več različnih interpretacij. Pri reševanju tega problema smo se oprli na vsebinski del pratike, saj vse gravirane podobe predstavljajo prizore iz krščanskega sveta. Tako smo najprej prilagodili osnovni zapis koledarja iz spiralnega zapisa v stolpčni linearni zapis. Vektorsko izrisane podobe smo razvrstili v stolpce po mesecih s predvidevanjem, da se lesena pratika bere iz zunanje spirale proti centru kroga. Nato smo s pomočjo kalkulatorja za izračun velike noči² izračunali datum velike noči za leto 1783; omenjeni kalkulator omogoča tudi izračun položaja lune v omenjenem letu. Dobljeni podatki so se ujemali z izpisanimi podatki, prav tako tudi dnevi. To nam je omogočilo osnovno orientacijo v krščanskem

² Nahaja se na spletni strani astronomskega krožka Gimnazije Šentvid: <https://www2.arnes.si/~gljsentvid10/iz_velike_noci_.html> [20. 11. 2023].

Replika oziroma ponazorilo lesene pratike (foto: Gregor Kos, 2023)

letu 1783 in izhodišče za izračun vseh drugih praznikov in svetnikov. Tako smo lahko za vsako izrisano podobo vedeli, kaj predstavlja, kar nam je bilo v veliko pomoč pri nekaterih graviranih podobah, kjer je bil slikovni zapis nejasen.

Na podlagi vseh zbranih informacij smo se odločili za izdelavo kopije v lesu s CNC rezkalnikom. Glede na fotografijo originala, s katere se ni dalo razbrati vrste lesa (lahko pa smo po barvi sklepali, da gre za temnejši les), smo izbrali orehovino. Sledili smo osnovnim podatkom: debelina 1 cm in premer 13 cm. Na tako pripravljeno osnovo smo izvedli gravuro s CNC rezkalnikom, za katerega je bilo potrebno izdelati program po vektorskem zapisu, določiti širino, globino in obliko gravurne črte. Iz fotografskega gradiva smo z gotovostjo sklepali, da je bila izdelana v obliki črke V, kar smo potrdili tudi s poskusom izdelave gravurne črte z ročnim rezbarskim orodjem. Globino in širino pa smo določili na podlagi več poskusnih izdelav s CNC rezkarjem, ki smo jih vizualno primerjali s fotografijo originala v razmerju 1:1.

Izdelek smo po strojni obdelavi še fino obdelali in zaščitili s čebeljim voskom, s čimer smo poudarili gravurno črto in izboljšali berljivost zapisa.

Končni izdelek si bodo obiskovalci lahko ogledali na razstavi *Človek in čas* ob 100-letnici SEM.